

Egyházszemléletünk kulcsa: a húsvéti titok

Hogy az Isten üdvösséget adó kegyelmében élő ember hogyan néz az egyházra, azt Szent Pál fejezi ki legtökéletesebben. A korintusi egyházhoz írt levelében a kegyelem ihletettségével írja le a következő mondatot: „Isten féltékenységével aggódom érte-tek: hiszen eljegyeztelek titeket egy férfivel, hogy tiszta szűzként vezesselek Krisztushoz.” (2 Kor 11, 2) Mindnyájan fel akarunk nézni anyaszentegyházunkra, körülbelül úgy, mint ahogy a szerelmes férfi piedesztálra emeli választottját, és szerelme „vak-ságában” nem akar tudomásul venni ideáljáról semmi rosszat sem.

Ez nem is csoda! Mert a kegyelemben élő ember lelkében az a Krisztus él, akiről ugyancsak Szent Pál írja: „Krisztus is szerette az egyházat, és föláldozta magát érte, hogy a keresztségben az élet igéje által tisztára mosva megszentelje. Ragyogó tisztává akarta tenni az egyházat, amelyben sem szeplő, sem ránc, sem egyéb efféle nincsen, hanem szent és szeplőtelen.” (Ef 5, 26–27) Ez a krisztusi akarat, mely Szent Pál egyházlátomásában a Szűz jegyes makulátlanságában is felragyog, mindjárt beárnyékolódik a keserű valósággal. És milyen tapintatosan jelzi ezt a szigorúnak és – legalábbis többek nézete szerint – szinte kegyetlennek tekintett Szent Pál: „Félek azonban, hogy amint a kígyó álnoksággal rászedte Évát, úgy a ti értelmeteket is megronthatja és elfordíthatja a Krisztus iránti őszinte odaadástól.” (2 Kor 11, 3) Ennél tapintatosabban nem lehetett volna utalni a korintusiakhoz írt levelekben tárgyalt egyházbotrányokra (pártokra szakadás, paráznaság s annak különleges fajtája: a vérfertőzés, az oltáriszentséggel kapcsolatos visszasságok, a karizmák körüli zavarok, különféle hiedelmek a túlvilági élettel kapcsolatban).

Mi is szeretnénk olyan tündöklőnek látni egyházunkat, mint Jézus vagy Szent Pál, de ezt a szeretetünket nagyon befolyásolják a mindennapi életben tapasztalt hiányok, mulasztások, tévedések sőt vétkek, és nagyon lehűtik lelkesedésünket. És elveszítjük hitünket, ha nem eléggé imádkozunk nap mint nap a hit kegyelméért.

Ebben a lelki próbatevésünkben is eligazít a Szentírás. Ugyanis arra tanít bennünket, hogy földi életünk legalapvetőbb, vagyis legelső szemléletét próbáljuk alkalmazni egyházunk életével kapcsolatban is. Az anya-gyermek kapcsolat látásmódját kell érvényesíteni hitünk életében is. Ha az anya megszüli gyermekét, akármilyen kis síró poronty legyen, vagy – ne adj’ Isten – születési hibával rendelkező is, a legszebbnek látja, és csodálkozik, ha a nem anyaszemek ezt nem látják rajta. Vagy éppen fordítva: az élettől megtört édesanya az öregség negativitásai ellenére is a legszebb asszony számunkra a világon. És csodálkozunk, hogy más ezt nem így látja. A nem gyermeki szem lát egy püpos öreg nénit, gyarló emlékezettel és homályos látással, süket fülekkel. De a gyermek áhitattal csókol kezét és néz föl rá. Jézus mind a két látásmódot kéri tőlünk. Amikor a Szent Szűz akarta meglátogatni, az üzenetet vivőknek ezt mondja az Úr: „Ki az én anyám . . . ?” Azután kitarta karját tanítványai felé, és így szólt: „Ezek az anyám . . . Aki teljesíti mennyei Atyám akaratát, az nekem mind . . . anyám.” (Mt 12, 48–50) Szent Pállal pedig utolérhetetlen költőséggel iratja meg Ábrahámnak, minden hívő atyjának feleségéről, Sáráról, hogy elentétben a szép, fiatal és termékeny Hágárral, öreg és terméketlen voltában is „a magasságbeli Jeruzsálemet jelenti: ez a mi anyánk.” (Gal 4, 26) Ha anya- vagy gyer-

mekszemmel nézünk egyházunkra, hiányosságai ellenére is a legszebbnek fogjuk majd látni.

Mit akart Jézus?

Ha jobban megnézzük Jézus hasonlatait az Isten országáról, mindenütt jelentkezik ez a kettősség: a kegyelem hatályossága, eredményessége és a rossz hatása, az eredménytelenség és a negativitás. Mert a szántóföldben nemcsak jó föld van, hanem köves és tövises rész, sőt konkoly is. A hálóban jó és rossz halak vannak. Az elrejtett kincs bár óriási érték, de el van rejtve. A szikla bár erős, de ki van téve a pokol kapui támadásának. A kovásznak a munkája titkos. A hegyen épült város egyoldalúan értelmezhető (mint ahogyan értelmezték sokáig). – Ezek mind termékeny jézusi hasonlatok, és bevilágítanak az egyház titkába.

De nézzük csak, mit csinált Jézus, amikor érdeklődő emberekkel állott szemben. Akik tudni akarták tanításának egészét, azoknak mindig a húsvéti titokra utalt.

Nikodémus írástudó volt, érdeklődő. Újjászületésről szól, és Mózes rézkigyójának fára tüzését jelezve, Istennek Fiát feláldozó szeretetét jelenti ki. Részletes tanításában az élet kérdéseit hozza elő, de sűrűn utal szenvedésére és feltámadására. A nem zsidó kultúrából érkezett görögök érdeklődésére nem kezd filozófiai fejtegetésekbe akár az istenségről, akár a szeretetről, akár a sztoikus életvitelről, hanem megváltó halálára utal az elvetett és kisarjadó búzaszem hasonlatában (Jn 12, 24). Feltámadása és a feltámadásban megsokszorozódó élete után is azon fáradozik, hogy meggyőzze övéit arról, hogy „ezeket kellett elszenvednie . . . , hogy bemehessen dicsőségébe” (Lk 24, 26). Az apostoli prédikációnak is elsősorban ez a témája: Krisztus halála és feltámadása.

Mindez arról győz meg bennünket, hogy kereszténységünk lényege nem az isten-gyermekség, sem az emberszeretet, mint sokan szeretnék (Harnack, mai teológia). Nem is a hegyen épült város vagy a világ számára állított gyertyatartó a lényegre mutató hasonlat. Mindez nagyon igaz, de nem teljes. A teljes jézusi vallás mindenre kiterjedő és mindent magába foglaló lényege a húsvéti titok: Jézus halála és feltámadása.

A húsvéti misztérium

A fénynek és az árnyak, a sikernek és a sikertelenségnek, az isteni életnek és a szenvedéses halálnak foglalata a misztérium. Mégpedig a maga teljességében. Amit Jézus földi életében 33 éven keresztül megélt az idő egymásutánjában, az mind jelen van e titokban, egyszerre. Úgy is kifejezhetnénk, hogy Jézus földi életének hosszsmetszetéből a misztérium által keresztmetszet lesz. Vagyis e titokban jelenvalóvá lesz Jézus nyilvános működésének minden mozzanata fogantatásának pillanatától kezdve: beszédeitől és csodáitól szenvedésén és halálán át feltámadásában. Jézus földi életét egy szóban foglaljuk össze: halálában. És ezzel a földi élettel együtt létezik feltámadásának isteni valósága.

Nehezen tudjuk elképzelni ezt az összesűrített jézusi létet. Az elképzelés hiánya nehezíti a húsvéti misztérium megértését a hitben. Halála és feltámadása az időben egymás után történt, de a misztériumban ez az egymásutániság megszűnik, és egyidűséggé válik. Így még képtelenebbnek látszik a dolog. Hogy tud élet és halál együttesen, egyszerre létezni? – ezt kérdezi az álmélkodó ember. De erre a képtelenkedésre számított Isten is. Hisz amikor a prófétánál előre jelzi ezt a valóságot, ezt mondja: „Olyan dolgot fognak látni, amelyet még soha nem hirdettek nekik, és olyan dolgok-

nak lesznek tanúi, amilyenről addig soha nem hallottak.” (Iz 52, 15) És hozzáteszi, amit később Szent Pál is idéz: „Ki hitt abban, amit hallottunk, és az Úr karja ki előtt nyilvánult meg?” (Uo, 53, 1) És e bevezetés után terjeszti elő a Szenvedő Szolga, vagyis a Megváltó jelképes sorsát: „Úgy nőtt föl előttünk, mint a hajtás, mint a gyökér a szomjas földből.” (Uo.) A gyökér és hajtás az életet jelzi, a szomjas föld pedig a halált.

Az ellentétek egysége jelentkezik a messiási zsoltárookban is. „Uralkodj ellenségeid közepette” – mondja Isten a megváltást elvégző Fiúnak. (Zsolt 110, 2) És a második zsoltár ezt drámai mozgalmasságában vetíti elénk: „Miért háborognak a nemzetek? A népek miért kovácsolnak hiú terveket... az Úr ellen és Fölkentje ellen. »Törjük össze bilincüket, tépjük szét rabláncukat!« Aki az égben lakik, az mosolyog rajtuk, kineveti őket az Úr.” (Zsolt 2, 2-4)

Ezt az ellentétet az Úr Jézus bámulatos könnyedséggel és alakító készséggel oldotta meg, amikor halálos sebeit feltámadt testén hagyta. Mert ezek nem festett sebek voltak, és nem is gyógyult sebek. Hiszen a Jelenések könyvének látója a világtörténelem középpontjában lévő Bárányt „mintegy megölve” (Jel 5, 5) látja. A halálos sebekkel az Úr mintegy magához láncolta a legyőzött halált, és így beteljesítette a 68. zsoltár jövendölését a Messiás diadalmenetéről: „Felszálltál a magasba, foglyaidat magaddal vitted.” (19. v.) Az Újszövetség ezt a zsoltárrészt így idézi a görögben is, a latinban is: „Fogságba vetette magát a fogságot.” (Ef 4, 7) És ha a halált az ördög fogságának hisszük, mint ahogy azt a Zsidókhöz írt levél tanúsítja (2, 15), akkor nemcsak költői elképzelésnek, de rejtett valóságnak kell fölfognunk azt, hogy Krisztus a halálos sebeknek testén tartásával magához bilincselte a halált, mint a régi győztes hadvezérek diadalmeneteiken teljes díszben és fegyverzetben, de rabláncsal vonultatták fel legyőzött ellenségeik királyait és hadvezéreit. Így Jézus, mint a régi hadvezérek, minden percben tudtára hozza a hatalmát az ítéletig megtartó halálnak: „Halál, hol a te győzelmed? Halál, hol a te fullánkod?” (1 Kor 15, 55)

A húsvéti titokban tehát állandóan jelen van a feltámadásával győztes Krisztus és a Krisztus halálát okozó halál. Vagyis – mint fentebb kifejtettük – Jézus egész földi életének megaláztatásai feltámadásának erejében jelen vannak, és amint földi életében megváltó erőket és kegyelmeket sugároztak a világba, úgy ezeket a megváltó erőket a misztériumban jelenvaló Krisztus egyházában végigszenvedi, de végig is győzedelmeskedi.

Miért van ez így?

Azért, mert Isten így akarja megmutatni az emberi elképzeléseket meghaladó hatalmát. Ez a húsvéti titokban megnyilatkozó isteni mű: sem élöből, sem élettelen anyagból, de nem is a semmiből teremt életet Isten ereje Krisztusban, hanem – ami a semmiből való teremtnél is mesteribb – az elrontott életből, a megszűnt életből, vagyis a halálból hoz elő újabb és diadalmasabb életet. Erre utal a manapság többször használt szellemes mondás: Isten egyenesen ír görbe betűkkel. Nagyobb elgömbülése az élet egyenesének nincsen, mint a halál. De hogy az új kegyelmi rend, amit Krisztus hozott, valami hasonlót jelent, azt már Keresztelő Szent János is jelzi, amikor a választottságukra büszke zsidóknak odakiáltja: „Ne mondogassátok magatokban: Ábrahám a mi atyánk. Mert mondom nektek, van hatalma az Istennek, hogy ezekből a kövekből fiaikat támasszon Ábrahámnak.” (Lk 3, 8) És Jézus is használja ezt a hasonlatot a zsidókkal szemben, akik kifogásolták a Jézusnak hozsannát kiáltozó tanítványok énekét: „Mondom nektek, ha ezek elhallgatnak, a kövek fognak megszólalni.” (Lk 19, 40)

Mindennek magyarázatát a legteljesebben Szent Pállal jelenteti ki az Isten, midőn ezt írja: „Mivel ugyanis a világ nem ismerte föl Istent isteni bölcsességében, úgy tett Istennek, hogy oktalannak látszó igehirdetéssel üdvözítse a hívőket.” (1 Kor 1, 21) Vagyis: ha az egyesek út nem kell, megmutatom, hogy görbe úton is elérnem célomat; ha nektek az erő és az értelmesség imponál, megmutatom, hogy azzal is elérnem célomat, amit ti „erőtlenységnek és oktalanságnak” neveztek, vagyis a keresztszenvedéseivel és halálával. Mert „Isten oktalansága bölcsőbb az embereknél, Isten gyöngösesége erősebb az embereknél.” (Uo.)

Így tehát a halálos sebeket testén hordozó Krisztus Isten mesterműve, aki előtt az emberi elme álmélkodva áll meg: testén jelenlévő halálát minden pillanatban a túláradó isteni erővel győzi le.

A húsvéti titok: világfolyamat

És ezt a húsvéti titkot Isten világfolyamattá tette. Amit tehát Jézus 33 éve alatt bemutatott, az szétsugárzik az egész mindenségen. Ha nem volna idegen csengése a szónak, és félreértésre nem adna okot, azt mondhatnánk: a húsvéti titok kozmikussá vált. A világmindenséget összetartó erőként mindenre kiárad, mindent érint, és mindenben jelen van. Úgy, ahogy a kinyilatkoztatás több helyen is említi. Jézus égbeszállása előtt mondja: „Minden hatalmat én kaptam a mennyben és a földön.” (Mt 28, 18) De azután Szent Pálnál: Isten „elhatározta, hogy az idők teljességével Krisztusban, mint Főben foglaljon össze mindent, ami mennyben és földön van . . .” (Ef 1, 10). Ezt a mindenre kiterjedő hatalmat, és mindenben jelenlévő isteni erőt több helyen is részletezi. A világban lévő szenvedésekre utalva ezt mondja: „De mindezen diadal-maskodunk Óáltala . . . Biztos vagyok ugyanis benne, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem jelenvalók, sem eljövendők, sem hatalmasságok, sem magasság, sem mélység, sem egyéb teremtmény el nem szakíthat bennünket Isten szeretetétől, amely Krisztus Jézusban, a mi Urunkban van.” (Róm 8, 37–38)

Könnyen gondolhatjuk, hogy e Szent Pál-i kijelentés csak az idők végezetén érvényes. Ám tudnunk kell azt, hogy a végső idők erői (az eschatoné) már most dolgoznak. De olvasunk Szent Pálnál világosabb megállapításokat is ugyanabban a levélben, sőt ugyanabban a fejezetben. „Ha Krisztus bennetek van, a test ugyan holt a bűn miatt, de a lélek él a megtisztulás következtében. Ha pedig bennetek van annak Lelke, aki feltámasztotta Jézust a halálból, ő, aki Krisztus (Jézust) feltámasztotta a halottak közül, halandó testeteket is életre kelti bennetek lakó Lelke által.” (Róm 8, 11) Ezt a kijelentést sokan a mi testünk feltámasztására értelmezik. De lehetetlen észre nem venni, hogy Szent Pál nem „halott” testünkről szól, amit a Lélek fel fog támasztani a feltámadáskor, hanem „halandó testünkről”, aminek tehát még előbb a halálban meg kell halnia. Vagyis azt mondja Szent Pál, hogy a Jézust feltámasztó Lélek a bennünk valamilyen formában jelenlévő halált változtatja életté. Ezt kifejezetten állítja is a megigazultságot eszközölő hitről. Az efezusiakhoz írt levél elején azért imádkozik, „hogy megértsük: milyen mérhetetlenül nagy az ő (Isten) hatalma fölöttünk, akik hívőkké lettünk. Nagyszerű erejének hatását Krisztuson mutatta meg, amikor halottainból föltámasztotta, s a mennyben jobbjára ültette, minden fejedelemség, hatalom, erő és uralom, és minden néven nevezendő méltóság fölé emelte, nemcsak ezen a világon, hanem az eljövendőben is.” (Ef 1, 20–21) A hit tehát, ami bennünk létrejön Isten adományából, nem más, mint a megváltatlanságban jelenlévő halál életre keltése, Krisztus feltámadásának jelenléte.

De nemcsak a hit erénye jelzi a feltámadt Krisztus dicsőséges erejét bennünk, hanem a szeretete is, meg a többi evangéliumi magatartásé. Könnyű itt Jézus kijelentésére utalni: „Nálam nélkül semmit sem tehettek.” (Jn 15, 5) A szólótó és szólóvessző

szemléletes képe is ezt mutatja. De ha végigmegyünk az Evangéliumon, a kegyelemnek és a sátnak ezt a kettős együttlétét tapasztaljuk mindenütt. Ez érződik már a Szűz Anya dicsőítő énekében, a Magnificatban. „Nagyszerű dolgokat művelt karja erejével, szétszórja a szívük szándékában gőgösködőket. Uralkodókat taszít le trónjukról, de fölemeli az alázatosokat.” (Lk 1, 51) A Hegyibeszéd végén jelzi, hogy a hitetlen és a hívő ember egyformán ki van téve a szakadó zápornak, az ömlő áradatnak és a süvöltő szélnek. (Mt 7, 25) Egyháza is folyton a „pokol kapuinak” fenyegetettségében él. Jézus nem hagy kétséget aziránt, hogy hívei „a sátán rostáján” táncoló búzaszemekként lesznek kiszolgáltatva e világ erőinek, amikkel szemben nekik nem szabad sem két köntöst, sem sarut, sem botot vinniük (Mt 10, 11), hogy ne legyenek védve az emberi élet, a történelmi és társadalmi erők támadásaival szemben, sőt a bárány gyöngeségében kell a problémák farkascsortáival szembeszállniuk. (Mt 10, 16)

Szent Pál szemléletes képben jelöli meg az evilági isteni életet: „Tudjuk, hogy az egész természet együtt sóhajtozik és vajúdik mindmáig. De nemcsak az, hanem mi magunk is, akik bensőkben hordozzuk a lélek csíráit, sóhajtozunk és várjuk a fogadott fiúságot, testünk megváltását.” (Róm 8, 22–23) A vajúdásban már benne rejlik az új életből valami, de még megvannak a kialakulatlanság mélypontjai is. Jézus ezt így fejezi ki: „E világ fejedelmét már megítélték.” (Jn 16, 11) Még drámaiban: „Láttam a Sátánt: mint a villám, úgy bukott le az égből.” (Lk 10, 18) Sőt midőn szenvedésének árnyékai már egészen megnöttek, az utolsó vacsorán ezt a kijelentést teszi: „Jön a világ fejedelme: rajtam ugyan nincs hatalma.” (Jn 14, 30)

Azt látjuk tehát, hogy szinte a kinyilatkoztatás minden sorában jelen van a húsvéti titok e kettőssége: a földi lét korlátozottsága és mulandósága, a szenvedést és a halált is beleszámítva, és a feltámadásban hozott krisztusi élet ereje együttesen. És ez a kettősség van jelen minden egyes keresztény lelki történetében, de az egyház egész életében is.

A rejtvénykulcs

Ahogy minden szentmisében felhangzik az átváltoztatás után a húsvéti titok megvalósítása, úgy kell ezt alkalmazni egyházunk eddigi és mai életében is. Tévedés vagy legalábbis egyoldalúság lenne csak a feltámadott Jézusra tekinteni. Ez triumfalizmushoz vezetett a múltban, és vezet a jelenben is. Kísértve vagyunk rá, hogy a kereszténységet csak a győzelem és csak a siker oldaláról nézzük, és valahogy egyházgyaláznak érezzük az egyházunk életében tagadhatatlanul jelentkező hibákat és bűnöket. Pedig a zsinaton is megállapítást nyertek egyházunk, illetőleg az egyháziak bűnei is. Ezért lett a zsinat óta ismét szállóige az „ecclesia reformanda”, a mindig bűnbánatra és megújulásra kötelezett egyház. De hiba volna megrekedni csak a Krisztus sebeit hordozó egyháznál: a halál jegyeit jelenvalóvá tévő krisztusi sebekre ráfeledkezni, csupán a negativitásokban megmerevülni, és világgá kiáltani, amit Pascal is mondott a maga zsenialitásában, de tagadhatatlan egyoldalúságában, hogy a történelem nem más, mint Jézus szenvedése a történelmen keresztül a világ végéig. Vagy ahogy nemrégiben König bíboros megállapítását a világlapok felkapták: „az egyház beteg”. Ezeknek a Jézus szenvedésére utaló megállapításoknak nem az a bajuk, hogy nem igazak, hanem az a hibájuk, hogy csak a felét foglalják tételbe az igazságnak: Krisztusnak csupán a sebeit érzik jelenvalónak, pedig a titokban jelen van a feltámadása is. Krisztus a megváltás kegyelmeit és erőit most is, ma is sebein, az egyház sebein keresztül árasztja a világba.

Ott lesz a tévedésünk, hogy ha a bűnöket, illetve negatívumokat (szimbolikus értelemben: halálokat) az egyházban türethőknek, illetőleg helyeselhőknek gondoljuk azért, mert Krisztusban a feltámadás erőit árasztják. Holott nincsen igazunk, mert a sebeket Jézus testén nem maga ütötte, sem a hívei, hanem ellenségei, a bűnösök. Azért, mert valami Krisztus sebe, nem válik jóvá és elfogadhatóvá még Jézus testén sem. De éppen itt mutatkozik meg Isten bravúrja, vagyis az, hogy megváltó kegyelme az ember szemében „oktalanságnak és erőtlenségnek” látszik – emberi megítélések szerint az is –, és mégis árasztja megváltó kegyelmeit. Így tehát ez a húsvéti titok isteni változata: Isten ereje és bölcsessége emberi gyöngeségbe és oktalanságba öltözve jelenik meg – Jézus életében, a titokzatos Test, vagyis az egyház életében is.

Nincs tehát az egyház életében olyan virágzó korszak, amelyben ne volna jelen a bűn, mely sebeket üt Jézus testén. De nincs olyan mélypontja sem az anyaszentegyháznak, amelyben ne lenne jelen az azt fölöző és túlhaladó feltámadási diadal. III. Ince pápát tartja a történelem a virágzó középkor legmagasabb csúcsának, Jézus mégis Szent Ferencnek is, III. Incének is a látomásban omladozó formában mutatja meg az egész egyházat jelentő Lateránt. Ezért nincs igazuk sem azoknak, akik „sötét” középkorról beszélnek, sem azoknak, akik csak az egyház fénykorát emlegetik. Mindkettő igaz: de ez mutatja, hogy az egyház a feltámadt Krisztus hiteles mása: sebeket hordozó feltámadt Krisztus, ki „a sötétségben világító Ige”. (Jn 1, 4) És hogy a meg tapasztalható sötétség ellenére több a fény benne, az mutatja, hogy átmentődött a harmadik évezredig, és a világ legnagyobb vallása lett, ha megosztottan is.

A mai élet legnagyobb botránya

Legjobb lesz, ha a húsvéti titokkal, vagyis mint fentebb mondtuk: e rejtvénykulccsal próbálunk közelíteni modern kereszténységünk legnagyobb botrányához, a keresztények megosztottságához. Minden kereszténynek szégyenkezve kell bevalania, hogy nem teljesítette Jézus egyetlen kívánságát, amiért imádkozott, és amit egyháza ismertetőjeléül jelentett ki a hitetlen világ számára. (Jn 17, 21) Vitathatatlanul fennáll a megosztottság ténye, amit a nem-keresztények joggal vetnek szemünkre. Az emberi bölcsességet maga Jézus mondja ki: „Minden önmagában meghasonlott ország elpusztul, és ház házra omlik.” (Lk 11, 17) Ugyancsak Jézus fogalmazza meg az elegendő pénz nélkül tornyot építeni akaró ember szégyenét: „Mindenki, aki csak látja, kicsúfolja: »Ez az ember építkezésbe fogott, de nem tudta befejezni.«” (Lk 14, 29–30) És mégis kiáll Jézus a második évezred önhitt emberisége elé így megosztottan, így omladozóan és az egység befejezettsége nélkül. De vajon észrevesszük-e a megosztottság halálos sebe ellenére is élő Krisztust? Mert hiszen él, sőt diadalmasan él! A hitbéli megosztottság már az apostoli egyházban elindult. Elég csak a leveleket olvasni, mindegyikben kapunk felvilágosításokat a másként gondolkodókról, akik – nyilván emberi okoskodás nyomán – változtatni akartak az apostolok által hirdetett evangéliumon. De hát ez végigkíséri az egyház egész történetét. Jézus tehát az egész történelem színe előtt vállalta egyházában a halált jelentő megosztottság sebeit.

És Jézus vallása él a halál, a megosztottság halála ellenére is. Újabb és újabb területek lesznek keresztényekké, és minden nem-hívó botránkozása ellenére is a Biblia a legkeresettebb könyv a világon.

A Szentírás misztikuma

A Szentírás is hordozza a húsvéti titkot: Jézus halálát és feltámadását. Még hozzá együtt a kettőt. Hozzászoktunk ugyanis, és a bennünk élő tisztelet Isten ígéje iránt nem enged meg semmi olyan megállapítást, ami csak egy kicsit is levonna a Szentírás tekintélyéből. Pedig az is hordozza a feltámadt Krisztus titkát, vagyis halálát és feltámadását.

Első halála az, hogy egyáltalán betübe foglalták Isten szavát. Persze hogy így kellett tenni, bár nem olvassuk sehol sem, hogy Jézus maga írt volna, vagy parancsot adott volna, hogy írják le beszédeit és tetteit. Szent Pál által Isten maga mondja ki éppen a Szentírással kapcsolatban, hogy „a betű öl.” (2 Kor 3, 6) Nagy költők – közöttük Goethe is – panaszozik, hogy ha élményüket és művészi látásukat leírják, szinte megfagy az élmény melegsége, és a halálba merevedő emberi arc hippokratészi vonásai ülnek ki a költői látomás életszerű formáira. Milyen lehetett a jézusi arc melegsége, és mennyit merevítettek rajta a betűk?!

A másik „halála” a Szentírásnak, hogy alkalmoszerű iratok, nem egy teljességre vágyó ember rendszerbe foglalt tanításai. A harmadik halála az, hogy – mint maga Jézus jellemzi háromévi igehirdetését – „képletesen” és nem „nyíltan” beszélt az Atyáról. (Jn 16, 25) Tehát nem egy kidolgozott eszmerendszer, amiben minden igazságnak ki van jelölve a helye és az értéke, másrészt pedig a rejtett értelmű beszéd sok félreértésre és félremagyarázásra adhat okot. Ezért a Szentírás különféle értelmezéséből születnek a különböző keresztény felekezetek. Ennyiből tehát a Szentírás „okozza” az egység halálát, vagyis a sebet a krisztusi testen.

De – és itt kell megcsodálnunk az emberi okosságokon túljáró isteni bölcsességet – mindezek ellenére a Szentírás minden egyházi és lelki megújulás forrása, a legtöbb nyelvre lefordított könyv, a legtöbb példányszámban megjelenő munka. Hogy csak a külső adataira hivatkozzunk. Nem is beszélve arról, hány ember találja meg benne és általa lelki békéjét, hitét, Istenét.

A szentségi elv

A húsvéti titok jelenlétét kell meglátnunk az egyház szentségi elvének alkalmazásában is – látható és tapasztalható emberi dolgok közbejöttével közli Isten a kegyelmeit. A mai kritikai szellem sokszor kétségbe vonja, hogy ezek szükségesek-e az isteni világgal való kapcsolat megteremtéséhez és fenntartásához. Persze hogy rendkívüli módon közvetlenül is lehet Istennel kapcsolatba kerülni (nem Isten külön segítségével), de tudnivaló, hogy Jézus az Atya által rendelt üdvösség kegyelmeinek a közvetítésére szentségeket alapított, vagyis látható-tapasztalható mozzanatok. A vízzel való leöntést maga is többszörösen említi. Az oltárszentségnél a kenyér és bor alkalmazását csak nehézség árán lehet nem-fizikailag értelmezni. A bűnbocsátás és a papszentelés szentírási helyei is megvannak, a többi szentségre való utalással.

Itt az a nehézsége sok kereszténynek is, amit Jézus Nikodémussal való beszélgetésében így fejez ki: „Ami testből születik, az test, ami a Lélekből születik, az lélek.” (Jn 3, 6) Csodálatos, hogy ezt az Úr éppen akkor jelenti ki, amikor a vízből való újjászületést nyilatkoztatja ki. Jelezve talán ezzel azt, hogy az Atya megváltás-rendje a holt anyagot is lélekhordozóvá tudja tenni. Amit tehát emberileg képtelenségnek (= oktalanságnak) tartunk, abból az Isten bölcsessége isteni életet tud teremteni. Amit erőtlenségnek és a kegyelem közvetítésére aránytalanul alkalmatlanak vélünk, azt Isten ereje felhasználhatja. Így valósul meg az egyház szentségi rendjében a húsvéti titok, mely a halál tehetetlenségén keresztül eredezteti az isteni életet.

Ugyanez áll az egyház szentségfegyelmeire is: fel kell ugyan készülnünk a szentség méltó kiszolgáltatására és felvételére, de lényegében elég, ha a pap elvégzi, a felvevő pedig úgy fogadja, ahogy azt az egyház szándékolja. Ezt jelenti az ominózus „ex opere operato”, aminek legzseniálisabb kifejezését Szent Ágoston fogalmazta meg: Akár Péter keresztel, akár Júdás – Krisztus az, aki keresztel.

Mi áll távolabb az élettől, mint egy lelketlen anyag, és mi élettelenebb, mint egy mechanikus, rutinos mozdulat? És Jézus ebbe a „halálba”, sőt ezen a halálon keresztül is árasztja feltámadt testének kegyelmét. Mint Szent Pál mondja: „Az Isten erőtlensége erősebb az embereknél.” (1 Kor 1, 25)

A pásztor-elv

Még csodálatosabb a húsvéti titoknak az érvényesülése az egyház életébe épített pásztor-elv alkalmazásában. Már maga az a tény, hogy egyáltalán alkalmazza ezt a közvetítő szerepet, noha Isten létre közvetlenül is tudna érintkezni az emberekkel. Mindenkivel külön-külön is. De nem tette! Valami célja volt vele, hogy teremtmények közvetítését állította isteni élete árasztásának szolgálatába. És ezek a teremtmények nem voltak angyalok, akik a szellem zsenialitásával és a lélek lobogó szeretetével, az igazság tiszta fényével és minden problémát gyökeréig átlátó tudásukkal tévedés nélkül tudták volna vezetni Istenhez a földön járó embereket. Nem próféta-alkatú lángcsóváknak, és nem az emberi tökéletesség csúcsán járó szenteknek mondotta Jézus a félelmetes szavakat: „Aki titeket hallgat, engem hallgat, aki titeket megvet, engem vet meg, aki pedig engem megvet, azt veti meg, aki küldött engem.” (Lk 10, 16) Külön is kifejezi örömét Atyja előtt, amikor „föjlujjongott a Szentlélekben és így szólt: Dicsőítetek, Atyám, ég és föld Ura, hogy elrejtetted ezeket a bölcsék és okosak elől, és kinyilvánítottad a kicsinyeknek. Igen, Atyám, így tetszett neked.” (Lk 10, 21) Itt árulja el Jézus, hogy az Atya megváltási tervében szándékosan szerepel a kicsinyek kiválasztása a kegyelem közvetítésére. S ha ez így van, akkor a húsvéti titoknak kell ebben is érvényesülnie.

És érvényesül is. Hiszen éppen az apostolküldés végére teszi oda azt a titokteljes kijelentést: „Aki prófétát fogad be azért, mert próféta, az a próféta jutalmát kapja. Aki igaz embert fogad be azért, mert igaz, az igaz ember jutalmában részesül. S ha csak egy pohár friss vizet ad is valaki egynek, akár a legkisebbnek is azért, mert az én tanítványom, bizony mondom nektek, nem marad el jutalma.” (Mt 10, 41–42) Mintha csak azt akarná hangsúlyozni, hogy az általa küldött apostolok és pásztorok, ha nem is ékeskednek az emberek szemében nagyra értékelt prófétai alkattal, és ha nem is tündökölnék az erkölcsi tökéletesség csúcsán járó igazak vonzó erejével, de a kicsinyek, az egyszerűek, a szürkék észrevétlenségében hordozzák krisztusi küldetésüket, nagyobb jutalmat kapnak, Őt magát, egy friss víznyi figyelemért is.

Ezeket a „kicsinyeket” küldi apostolokként a világba. Kicsiségük ellenére még azt sem engedi, hogy felszereljék magukat a pénz biztonságával a lét bizonytalansága ellen, sem két köntössel a történelem zivataraival szemben, sem saruval: hogy ki legye-nek szolgáltatva az élet-utak éles köveinek és töviseinek; sem bottal: hogy ne tudjanak védekezni a társadalmi világ útonállóí és veszett kutyái ellen. A bárány gyöngeségében küldi őket a világ és a problémák farkascsortái közé. (Mt 10) És hogy még megtette a dolgot, érdemes megfigyelni: az evangéliumokban mindig akkor szól valamilyen emberfölötti pásztori megbízatásról és felhatalmazásról, amikor az apostolok nagyon is kicsiknek, nagyon is embereknek mutatkoztak: vagyis tévedőknek és vétkezőknek. Máté 16. fejezetében egymás után van Péter kiemelése és nagyon is emberi gondolkodása, úgyhogy az Úr sátánnak kell hogy nevezze őt. (Mt 16, 23)

Ugyancsak egy fejezetben szerepel a tanítványok hatalmi versengése és a nekik adott oldó-kötő hatalom. (Mt 18) A következő fejezetben felszínre jut a tanítványok értetlensége Jézus házasság-eszményével és szegénység-felfogásával kapcsolatban. Az Eukarisztia alapításakor hatalmi harc lesz úrrá fölöttük; továbbá a Getszemáni kerti aluszékonyságuk, s Jézus elhagyása és Péter által történő megtagadása. Figyelemre méltó a feltámadás kérdésében mutatott tájékozatlanságuk, noha Jézus annyiszor beszélt róla.

Mindez azt jelzi, hogy Jézus mintha tudatosan akarta volna élesen egymás mellé állítani az emberi kicsiség gyarlóságát és a nekik ígért hatalom emberfeletti voltát. Így jelenik meg a húsvéti titok ellentétpárja: a halál és az élet, az emberi kisszerűség és az emberfölötti istenfiúság, az esékeny ember és az isteni megváltás. Jézus tehát nem csinált titkot abból, hogy a pásztor-elv alkalmazásával a gyenge ember tévedékenysége és vétkézetkenysége is jelenvalóvá lesz az egyházban, mint a bűnösök ütötte sebek feltámadott testén. De amint a sebek nem oltották ki feltámadott életét, úgy ezek a jelképes sebek sem tudják a titokzatos Testben, az egyházban kioltani a jézusi életet.

*

Így lehetne és kellene folytatni azokkal a problémákkal, amiket különböző oldalakról az evangéliumi egyház halálának neveznek. Például az egyház jogi élete, a jognak elhatalmasodása az egyházban. Azután az egyházi struktúrák, intézmények úgynevezett korszerűtlenségei. A hagyományokhoz való ragaszkodások. Dogmák, tanítások, elképzelések „időszerűtlenségei” – mint mondják. Mindezekből sokan jogot formálnak arra, hogy elhidegüljenek az egyháztól, vagy el is hagyják azt. Sajnáljuk ezeket az embereket, mert hiszen – mint a bevezetőben utaltunk rá – bírálatak mélyén egy szeplőtelen egyház eszménye él. Igazuk van. De Isten nem csupán a feltámadásban és annak diadalában készítette el az üdvözítés tervét, hanem a halál és a feltámadás által.

Úgy, ahogy mindjárt az első pünkösöd után elhangzó apostoli prédikáció megfogalmazta: „Isten . . . ily módon vitte véghez azt, amit az összes próféták által már előre hirdetett, tudniillik, hogy Fölkentje szenvedni fog.” (ApCsel 3, 18) Halál és feltámadás tehát egyformán jelen van az egyház életében, mégpedig a nagy egyház és a kis helyi közösségek életében egyaránt. És ahogy nincs igazuk azoknak, akik mindig és mindenütt csak az egyház győzelméről és diadaláról beszélnek, éppen úgy nincs igazuk azoknak sem, akik az egyház haldoklásáról és haláláról tesznek megállapításokat. Mert a sikerekben és győzelmekben – ha jobban megnézzük – jelen van valahogy a bárányként küldött egyház gyöngesége és féelme is. És nincsen olyan mélypontja az egyház életének, ahol ne volna jelen valahogy a feltámadás is. Jézus sírban fekvő testéből is megváltó erők áradtak. A Titokzatos Test sem lehet olyan mélypont, ahonnan nem tudna megváltó erőket árasztani a nagy közösségbe. A szentmisében ez a húsvéti titok válik kézzelfoghatóvá: az élettelen kenyér színe alatt a legmagasabb feszültségű isteni élet rejlik. Ezt a liturgián kívül is, egyházi életünk minden pillanatában tudatosítani, hitünkkel megragadni.

Így sohasem leszünk triumfalisták, és sohasem esünk kétségbe egyházunk sorsán. Nem fogjuk szégyellni gyarlóságait és bűneit, de szentségét sem állítjuk vak elbizakodottsággal. Úgy tekintünk tehát rá, mint édesanyánkra. Erre a szeretetünkre vár a húsvéti titkot megélő Anyaszentegyházunk.